

Bizet, Pierre Loti ve Verdi...

Dünyada en çok sevilen, tüm ülkelerde sürekli sahnelenen Fransız operası, kuşkusuz Bizet'in "Carmen". Prosper Merimée'nin bir öyküsünden esinlenerek yarattığı bu şahane yapıtta, bestecinin, duyulur duyulmaz hemen belleğe yerleşen nefis ezgileri, neredeyse aralıksız birbirlerini izliyor. Ne yazık ki bu güzelim opera, 1875'te Paris'te ilk sahnelendiğinde hiç beğenilmedi, hatta yuhalandı ve Bizet, yakın bir gelecekte bu yapıtının dünyanın dört köşesinde hayranlık uyandıracasını tahmin bile etmeden, 37 yaşında, biraz da düş kırıklığı yüzünden öldü... Paris Operası'nın Bastille sahnesinde bu mevsim bir kez daha sergilenen bu operayı seyrettiğim akşam, Carmen'i Fransız Béatrice Uria-Monzon, Don Jose'yi Letonyalı Sergey Latin, Escamillo'yu Kanadalı Gino Quillico, Micaela'yı ise Fransa'da doğmuş olan Norah Amsellem canlandırıyorlardı. Tüm de hem seslerinin parlak güzelliği hem de güçlü sahne yetenekleri sayesinde çok beğenildiler, coşkuyla alkışlandılar. Alfredo Arias'ın rejisi ise en çok özgünlükleriyle dikkati çekiyordu.

Sevilla'nın bir meydanında geçen ilk perdede bir meyhanenin içini gösteren ikinci de, bir arena dekorunun ortasına

sokması herkesi oldukça şaşırttı. Neyse ki son iki perdenin (hele sonuncusunun) dekorları yapıtın içeriğine daha uygundu. İlle de getirdikleri yeniliklerle sanat tarihine geçmeyi düşleyen yönetmenler, kimi zaman böylece yapıtın etkililiğini baltalayan buluşlarla göze çarpmak hevesinden kendilerini alamıyorlar nedense! Sanki "Carmen" gibi bir üst yapıtın, beğenilmek için bunlara gereksinimi varmış gibi...

Seçkin Fransız yazarlarının kimilerinin adlarına, özellikle İstanbul'un caddelerinde, otellerinde, lokantalarında, kahvelerinde sık sık rastlanıyor: Lamartin (Lamartine), Klodfarer (Claude Farrère), Piyer Loti (Pierre Loti)... Özellikle bu sonuncusunun Türkiye'ye ve Türklere, son nefesine dek, derin bir içtenlikle ve güçlü bir sevgiyle olan bağlılığı; bunu her sözüyle, her satırıyla, her fırsatta kanıtlamış olduğu, yadsınamaz bir gerçek. Pierre de Boisdeffre'in, Christian Pirot Yayınevi'nce basılan "Pierre Loti: Ses maisons" (Pierre Loti: Evleri) adlı çok ilginç yapıtını, satışa çıkarıldığı gün edinerek bir çırpıda, ilgiyle, zevkle okudum. Yazar, Loti'nin Fransa'da sahip olduğu 3 evi (özellikle doğduğu, içinde büyüdüğü, bazen çok uzun süren deniz seferlerinin her birinden döner dönem mutlaka tekrar yerleştiği, yolculuklarını yansıtan eşyaları biriktirdiği, hatta bir bö-

lümünü Türk odasına ve camiye dönüştürdüğü, şimdi de bir müze gibi ziyaret edilebilen Rochefort'daki binayı) ayrıntılıca anlatmak bahanesiyle, yazarın yaşamını da hem çok canlı hem esprili bir biçimle özetlemiş. Kitabın içindeki yaklaşık 30 fotoğraf da, ya Loti'nin kendisini ya da yıllarca özgün biçimde düzenlediği o evin şu ya da bu köşesini gösteriyor.

En zengin kişilerin bile ülkelerinden pek ender uzaklaştıkları bir dönemde, dünyanın neredeyse her yerinde defalarca ve bazen uzunca kalan, bir ülkeye ayak basar basmaz oranın halkıyla çok yakın ve dostça ilişkiler kurmayı kolaylıkla başaran; ayrıca doğal, toplumsal, kültürel özelliklerini metinlerinde ustalıkla yansıtan Pierre Loti'nin özyaşamı, tanınmış yazarların salt düş güçlerinin ürünü olan romanlarla rahatça boy ölçüşebilecek denli hareketli ve renkli. Sayısız ülkeyi yakından tanıdıktan sonra bile en çok Türkiye'yi sevmekten kesinlikle vazgeçemeyen Loti'nin bu ülkelerle ilişkili ve çoğu kez kendi yaşadıklarını yansıtan kitapları (Örneğin: Aziyade) ne denli hem romantik hem sürükleyici! Gerek Abdülhamid'in, gerek Mustafa Kemal'in ona gösterdikleri saygı dolu ilginin de altını çizmek gerek. Sultan onu sarayında gösterişle ağırladı. Loti'nin Türkiye'ye gelemeyecek denli hasta olduğu 1921'de ise,

Atatürk ona bir dostça mektup ve armağanlar ulaştırdı; ayrıca 1923'te öldüğünde, yeni başkent Ankara'da bayrakları yarıya indirerek yas gösterisi düzenletti... Pierre de Boisdeffre, kitabında "Ermeni katliamı" konusunda, Loti'nin nasıl Türklerin tutumunu candan savunduğunu da, İstanbul'un yabancılarca işgalini nasıl şiddetle kinadığını da belirtiyor. Türkçeye çevrilmeye değer bir kitap.

Metropolitan Operası'nda onlarca yıl boyunca en ünlü yapıtların başrollerini başarıyla canlandırmış olan iki kalburüstü sanatçının Verdi'nin değişik operalarında (Aida, Maskeli Balo, Lombardlar, Simon Boccanegra, Il Trovatore, Luisa Miller, Rigoletto, I Vespri Siciliani, Yazgının Gücü, Otello, Don Carlo) tek başlarına ya da birlikte söyledikleri 23 tanınmış parça, Sony şirketinin yayımladığı iki CD üzerinde. "Richard Tucker sings Verdi" ve "Eileen Farrell sings Verdi" adlarını taşıyan bu plaklar sayesinde, Amerika'nın en etkileyici lirik sanatçılarından bu ikisini şimdiye dek pek tanımayan müzikseverler bile, bundan böyle mutlaka onların hayranları arasında yer alacaklar. Örneğin Farrell'in "Yazgının Gücü"ndeki "Pace, pace, mio Dio"su, Tucker'in "Il Trovatore"deki "Di quella pira"sı, ikisinin "Don Carlo"daki düosu belleklerden silinebilecek gibi değil...

